

Баздирєва Анастасія Дмитрівна
магістрантка 2 курсу кафедри теорії музики
ХНУМ імені І. П. Котляревського
науковий керівник –
кандидат мистецтвознавства, доцент
Борисенко М. Ю.

ТЕОРІЯ ДІАЛОГУ У МУЗИЧНОМУ МИСТЕЦТВІ: АСПЕКТИ КОМПОЗИТОРСЬКОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

На межі ХХ–ХХІ століть у світовому музичному мистецтві помітно посилюється значення *творчого діалогу* як форми свідомого звернення до мистецьких традицій різних історичних епох і стилів. У композиторській практиці сучасних митців активно переосмислюються надбання національних музичних шкіл та їхніх провідних представників, а також усталені моделі музичної творчості, які інтегруються та синтезуються із новітніми художніми методами, принципами, прийомами і техніками композиції.

Такі процеси актуалізують ширшу наукову проблематику, пов'язану з глобалізацією міжкультурної комунікації та її значним творчим потенціалом, що відображає сучасні тенденції розвитку музичного мистецтва і художнього мислення. Вони виявляються у явищах мистецького плюралізму, мультикультуралізму, полістилів та полістилістики, естетиці творчих експериментів та інновацій. Водночас, спостерігається звернення до стильових моделей минулих епох, їхня ретроспективна

інтерпретація, а також модернізація у форматі неостилів. У такому разі йдеться про використання чужих художніх текстів, залучення цих першоджерел в якості творів-моделей «в їх же музично-мовних структурах» (Борисенко, 2005: 3), наслідування, асиміляцію аж до перетворення/метаморфози і пародіювання, що акумулює явище *творчого діалогу*.

Одним із ґрунтовних досліджень феномену діалогу культур в українському музикознавстві є монографія *О. Самойленко*. Спираючись на теорію діалогу М. Бахтіна, дослідниця пропонує систематизований підхід до осмислення цієї концепції та акцентує увагу на таких поняттях, як «ідеальний Над-адресат», «Пам'ять», «Гра» і «Любов». Однією з найпоширеніших форм культурного діалогу науковиця визначає неокласицизм, адже композитори свідомо моделюють дистанцію між власним творчим задумом і стильовою моделлю минулого. Саме така часово-стильова дистанція, за словами О. Самойленко, відкриває можливості для вільного використання стилістичних засобів і створення «своєї гри» з музичним текстом (Самойленко, 2002: 9–10). Серед ключових категорій, які застосовує дослідниця, вирізняються: окрім названих пам'яті, гри, також пародіювання, діалог згоди і незгоди, міжавторська взаємодія, співвідношення «свого» і «чужого», а також проблематика цитатності, запозичення та художньої інтерпретації.

Вагомий внесок у розвиток теорії діалогу культур у музичному мистецтві зробила також *О. Берегова*. На думку дослідниці, діалог культур може реалізовуватися в межах

одного твору через взаємодію традицій різних епох і народів, що зазвичай постають як «цитати, лаконічні стилістичні прийоми, інтонації, ритмоформули, жанрові ознаки тощо» (Берегова, 2020: 42).

У площині художнього прогнозування проблему діалогу культур розглядає В. Редя, зосереджуючи увагу на міжкультурній взаємодії у вимірі «Схід – Захід». Методологією дослідження цих явищ стають інструменти, актуальні для вивчення творчого діалогу, а саме, діалогу художнього мислення, художнього синтезу, інтегративних стильових тенденцій та процесів на різних рівнях культурної комунікації у музичному мистецтві, ситуації різноманіття і багатошаровості культури, культурного синтезу, порушення чистоти жанрів, активного взаємопроникнення виражальних засобів різних видів мистецтва, прагнення подолання обмеженості традиційної системи музичної мови, унікальних експериментів. Науковиця наголошує, що саме подібні взаємодії сприяли появі «нових сфер образності, жанрово-стильових утворень, технік музичного письма, спрогнозувавши численні процеси та явища в музичному мистецтві минулого століття» (Редя, 2011: 100). Серед методів засвоєння інонаціональної музичної традиції В. Редя визначає «запозичення зовнішніх ознак, наслідування, уподіблення “чужому” переважно на рівні музичної стилістики» (Редя, 2011: 104).

Наразі проблематика творчого діалогу також усвідомлюється у контексті *постмодернізму, інтертекстуальності та композиторської інтерпретації*.

Звернення до чужих текстів, їх цитування, трансформація або стилізація стають важливими ознаками сучасного музичного мислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Берегова, О. М. (2020). *Діалог культур: Образ іншого в музичному універсумі*. Інститут культурології НАМУ.
- Борисенко, М.Ю. (2005). *Жанр транскрипції в системі індивідуального композиторського стилю* (Автореферат дисертації кандидата мистецтвознавства, спеціальність 17.00.03). Харківський державний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, Харків.
- Кучма, О. П. (2008). *Діалогічність як принцип стильового мислення в музиці другої половини ХХ століття (на прикладі творчості Р. Щедріна)* (Автореферат дисертації кандидата мистецтвознавства, спеціальність 17.00.03). Одеса.
- Редя, В. (2011). Міжкультурний діалог у музичному мистецтві перехідних періодів як «художній прогноз». У *Матеріали науково-теоретичної конференції «Діалог культур: дослідження, практики, виклики»*. НАКККіМ.
- Самойленко, О. І. (2002). *Музикознавство і методологія гуманітарного знання. Проблема діалога* (Н. Г. Александрова, ред.). Астропринт.